

SERIALE OMAWIANE W ARTYKUŁACH NUMERU

„*Angels in America*” („*Anioły w Ameryce*”) USA, HBO, 2003

Sześcioczęściowa adaptacja sztuki Tony’ego Kushnera z 1993 roku, nagrodzonej między innymi Pulitzerem i nagrodą Tony. Historia rozgrywa się w połowie lat osiemdziesiątych w obliczu pandemii AIDS. Serial portretuje środowisko nowojorskich gejów, łączy realizm z groteską i korpem. W serialu wystąpili, co rzadkie w tamtym czasie, hollywoodzcy aktorzy: Meryl Streep, Al Pacino i Emma Thompson. Reżyserii podjął się weteran amerykańskiego kina Mike Nichols, autor takich filmów, jak „Kto się boi Virginii Woolf?”, „Absolwent”, „Pocztówki znad krawędzi” czy „Klatka dla ptaków”.

„*Black Mirror*” („*Czarne lustro*”), Wielka Brytania, Netflix, Channel 4, 2011–2014

Miniserial, złożony z siedmiu odrębnych, autonomicznych historii. Wspólnym ich tematem są skutki nasycenia życia codziennego i polityki technologiami komunikacyjnymi oraz narzędziami obserwacji i nadzoru, a także nadmiernego zaabsorbowania ludzi mediami, zwłaszcza społecznościowymi. Serial nasycony jest intertekstualnymi nawiązaniem do *science fiction* oraz do literackich i filmowych dystopii społecznych, prezentuje jednak rozwiązania techniczne dostępne dzisiejszemu człowiekowi oraz procesy społeczne, które już mają miejsce w mediatyzowanych, wysokorozwiniętych społeczeństwach Zachodu.

„*Borgen*” („*Rząd*”), Dania, Danmarks Radio 1, 2010–2013

Duński serial polityczny ukazuje fabularyzowane kulisy duńskiej polityki i mediów, za punkt wyjścia przyjmując wybory parlamentarne, po których po raz pierwszy w historii premierem Danii zostaje kobieta, Birgitte Nyborg Christensen. Dwójkę pozostałych głównych bohaterów stanowią ambitna i ideowa dziennikarka Katrine Fønsmark, a także związany z nią uczuciowo Kasper Juul, *spin*

doctor pani premier. Został sprzedany do ponad 70 krajów, zaś w Wielkiej Brytanii stał się jednym z najchętniej oglądanych seriali zagranicznych początku lat 2010.

„Breaking Bad”, USA, AMC, 2008–2013

Walter White, pięćdziesięcioletni nauczyciel chemii i pracownik myjni samochodowej z Albuquerque w Nowym Meksyku dowiaduje się, że ma raka i wkrótce umrze. Mimo że jest geniuszem uhonorowanym przez Komitet Noblowski, źle pokierował swoją karierą i nie może nic pozostawić w spadku ciężarnej żonie i choremu na porażenie mózgowo-nastoletniemu synowi. Zostaje więc producentem metaamfetaminy. Żeby zarobić, musi się dopuszczać także innych przestępstw, w tym morderstw. Okazuje się też, że chodzi mu nie tyle o zapewnienie godnego życia bliskim po własnej śmierci, ile o odzyskanie utraconej męskości i zaspokojenie ego. Twórcy serialu, tworząc wyrafinowaną formalnie opowieść, dyskutującą z mitami amerykańskiej kultury, sięgnęli po liczne gatunki filmowe (western, kino gangsterskie, film policyjny, czarną komedię), jak i telewizyjne (program informacyjny, teledysk, spot reklamowy). Zaowocowało to światowym fenomenem: serial zdobył rzeszę miłośników, liczne nagrody, a w 2013 pobił rekord Guinnessa jako najlepiej oceniany serial w historii.

„Broen”/„Bron” („Most nad Sundem”), Dania/Szwecja, Sveriges Television1 / Danmarks Radio 1, od 2011

Duńsko-szwedzki telewizyjny serial kryminalny opowiada o śledztwach, prowadzonych wspólnie przez duńską i szwedzką policję po obydwu stronach cieśniny Sund (jej brzegi łączy przeprawa drogowo-kolejowa, której najdłuższy fragment stanowi tytułowy most). Dochodzenie w pierwszej sprawie toczy się przez wszystkie odcinki pierwszej serii, lecz pewne jego wątki mają swoją kontynuację w seriach kolejnych. Wyjaśnienie każdej ze spraw przynosi wiele niespodziewanych momentów i prowadzi przez pozornie niepowiązane ze sobą historie. Rozgrywane są także różnice kulturowe pomiędzy dwoma sąsiadującymi ze sobą krajami skandynawskimi. Serial ma adaptacje zagraniczne – w 2013 powstały: amerykański „The Bridge: Na granicy”, umiejscowiony na pograniczu amerykańsko-meksykańskim, oraz brytyjsko-francuski „The Tunnel”, rozgrywający się wokół kanału La Manche.

„The Defenders”, USA, CBS, 1961–1965

Serial prawniczy inspirowany sztuką „The Defender” Reginalda Rose’a, wybitnej postaci pierwszego „złotego wieku” amerykańskiej telewizji. Serial opowiada o duecie prawników – ojcu i synu – którzy podejmują się szeregu kontrowersyjnych spraw, mierzą się m.in. z prawami adopcyjnymi, sprawami imigrantów, statusem osób chorych psychicznie, prawem wizowym, „czarną listą” w Hollywood,

karą śmierci, aborcją. (Epizod, w którym bronią dokonującego aborcji lekarza, stał się tematem odcinka neoserialu „Mad Men” w roku 2008). Głównymi tematami serialu były niedoskonałości systemu prawnego, moralne wątpliwości członków ławy przysięgłych i niejednoznaczne motywy oskarżonych. Twórcy „The Defenders” zajmowali się problemami społecznymi, narażając się na bojkot ze strony reklamodawców i kilka razy ryzykując zdjęcie programu z anteny. Serial miał wyraźnie liberalną orientację, ale jednocześnie scenarzyści nie uzurpowali sobie prawa do ostatecznych odpowiedzi na dręczące bohaterów pytania, często pozostawiając z nimi widzów.

„*Downton Abbey*”, *Wielka Brytania, ITV, 2010–2015*

Serial obyczajowy, rozgrywający się w tytułowym pałacu w latach 1912–1925. Bohaterowie to zamieszkująca w pałacu rodzina lorda Granthama oraz pracujący dla nich służący. Utrzymany w nostalgicznym nastroju serial charakteryzuje się wyjątkową starannością w odtworzeniu realiów życia w arystokratycznej posiadłości. Serial zyskał wielką, międzynarodową popularność, gromadząc rekordowe rzesze widzów, zdobył liczne nagrody. Stał się inspiracją dla książek i produktów skojarzonych.

„*Forbrydelsen*” („*The Killing*”), *Dania, Danmarks Radio 1, 2007–2012*

Duński telewizyjny serial kryminalny. Akcja pierwszej serii trwa 20 dni – obejmuje 20 dni śledztwa w sprawie zabójstwa kopenhaskiej licealistki; zmienia ono życie wielu osób i prowadzi do nowych zbrodni oraz do ujawnienia się różnych społecznych plag (pedofilia, rasizm, handel narkotykami itp.). W tle żmudnego dochodzenia toczy się kampania przed wyborami na burmistrza Kopenhagi, a jej niektóre wątki przenikają się ze śledztwem. Dwa następne, krótsze sezony pokazują dalsze losy tych samych bohaterów, lecz poświęcone są innym sprawom kryminalnym. Na podstawie oryginalnego scenariusza powstała amerykańska wersja serialu, zatytułowana „*The Killing*” („*Dochodzenie*”). Ze względu na ogromną popularność pierwowzoru i bardzo aktywny fandom serialu w internecie, scenarzyści zmuszeni byli zmienić przebieg intrygi i rozwiązanie zagadki. W roku 2013 stacja Kanal D nakręciła turecką wersję serialu zatytułowaną „*Cinayet*”, liczącą 13 odcinków. Premiera pierwszego odcinka miała miejsce 7 stycznia 2014, jednak emisję serialu przerwano po piątym odcinku.

„*Generation Kill*”, *USA, HBO, 2008*

Siedmioodcinkowy miniserial jest realistyczną rekonstrukcją wydarzeń, które miały miejsce podczas pierwszych 40 dni amerykańskiej inwazji na Irak. Serial jest wierną adaptacją bestsellerowej relacji dziennikarskiej Evana Wrighta, korespondenta wojennego magazynu *Rolling Stone*, który towarzyszył żołnierzom elitarnym

go Pierwszego Batalionu Rozpoznania Korpusu Piechoty Morskiej USA w początkowej fazie wojny w Iraku w 2003 roku. Twórcy serialu nadzwyczaj realistycznie odwzorowali obraz wojny, którą ukazano z perspektywy młodych amerykańskich *marines*. Serial wzbudził ogromne zainteresowanie w USA. Był też obiektem silnej krytyki, kwestionowano wiarygodność zebranych materiałów, a jego twórców oskarżano o tendencyjność i działania na szkodę amerykańskiej armii.

„*Grey’s Anatomy*” („*Chirurdzy*”), USA, ABC, od 2005

Serial medyczny opowiadający o losach lekarzy szpitala Seattle Grace. Obsada jest wynikiem swoistego eksperymentu: aktorów obsadzono bez brania pod uwagę ich rasy, co wywołało zarówno pochwały (serial otrzymał wiele nagród od stowarzyszeń walczących o prawa mniejszości, m.in. od NAACP), jak i krytykę ze strony widzów i publiczności, zarzucających mu zacieranie znaczenia konfliktów rasowych, kulturowych i genderowych w amerykańskim społeczeństwie. Przedmiotem kontrowersji jest też nierealistyczny obraz dynamiki relacji pomiędzy kobietami i mężczyznami w amerykańskim szpitalu. Pomimo kontrowersji, „*Grey’s Anatomy*” jest nadal jednym z natchętniej oglądanych seriali w grupie docelowej 18–49.

„*House of Cards*”, USA, Netflix, od 2013

Dramat polityczny na podstawie powieści Michaela Dobbsa, nawiązujący do brytyjskiego serialu BBC „*Dom z kart*” z 1990 roku. Głównym bohaterem serialu jest kongresmen Francis Underwood, bezwzględny rzecznik dyscypliny partyjnej Partii Demokratycznej w Kongresie Stanów Zjednoczonych. Pozbawiony przez prezydenta Stanów Zjednoczonych stanowiska Sekretarza Stanu, postanawia się na nim zemścić. Serial przedstawia sferę polityki jako przestrzeń zdezaksjologizowanej, bezwzględnej walki o władzę. „*House of Cards*” jest pierwszym serialem wyprodukowanym i dystrybuowanym całkowicie poza kontekstem telewizyjnym. Netflix rozpowszechnia go za pośrednictwem internetu, w postaci całych sezonów, zrywając w ten sposób radykalnie z utrwalonym tradycją modelem oglądania seriali w odcinkach, w regularnych odstępach czasowych.

„*I Love Lucy*” („*Kocham Lucy*”), USA, CBS, 1951–1957

Lucy i Ricky Ricardo to najpopularniejsze telewizyjne małżeństwo lat pięćdziesiątych. Ona jest oddaną żoną i gospodynią, a jednocześnie marzy o zostaniu wielką gwiazdą estrady. On to wyjątkowo niecierpliwy muzyk, który ma poważne problemy ze znoszeniem ekscesów małżonki. Ich kłótnie nie są oczywiście poważnymi kryzysami, a wyłącznie pretekstami do kolejnych komediowych skeczy. W prawdziwym życiu Lucille Ball i Desi Arnaz również byli małżeństwem, jednym z najpotężniejszych w ówczesnym show-biznesie. Produkcja „*Kocham*

Lucy”, przy której pracował legendarny operator „Portiera z Hotelu Atlantic” (1924, reż. F.W. Murnau), Karl Freund, zrewolucjonizowała telewizję. Zastosowano m.in. nowatorski system równomiernego oświetlenia i jednoczesnej pracy kilku kamer (wreszcie nie trzeba było przestawiać lamp do każdego nowego ujęcia!), a także rozpoczęto nagrywanie odcinków, co umożliwiło ich późniejsze powtórki. To ostatnie rozwiązanie okazało się wyjątkowo dalekowzroczne – „Kocham Lucy” można w amerykańskiej telewizji oglądać do dziś.

„*The Leftovers*” („*Pozostawieni*”), USA, HBO, od 2014 do chwili obecnej

14 października 2011 roku ze świata znika 140 milionów ludzi, co stanowi około 2% światowej populacji. Akcja serialu rozgrywa się trzy lata po tym wydarzeniu, gdy ci, którzy pozostali, wciąż nie mogą się odnaleźć w nowej rzeczywistości, poszukując wyjaśnienia oraz odpowiedzi na ważne pytania egzystencjalne. Stanowi to podstawę pod analizę zachowań indywidualnych i zbiorowych ludzi w obliczu traumy i kryzysu społecznego. Pierwszy sezon serialu to swobodna adaptacja powieści Toma Perrotty pod tym samym tytułem, kolejne sezony stanowią kontynuację bez literackiego pierwowzoru. Koncepcja serialu ma źródło w doktrynie Porwania Kościoła (ang. *rapture*). W eschatologii niektórych odłamów protestanckich jest to założenie (zapowiedziane w 1. Liście do Tesaloniczan), że część ludzkości zostanie literalnie zabrana do nieba na spotkanie z Bogiem, podczas gdy część pozostanie dalej na ziemi.

„*M*A*S*H*”, USA, CBS, 1972–1983

Oparty na filmie Roberta Altmana pod tym samym tytułem (1970), „*M*A*S*H*” opowiadał o amerykańskich lekarzach pracujących w szpitalu polowym na froncie wojny w Korei. Półgodzinne odcinki (w liczbie 260) stworzyły matrycę gatunku zwanego później jako *dramedy* – wątki komiczne przeplatały się z poważnymi problemami. Serial pomyślany został jako prowizorycznie zakamufLOWANA krytyka wojny w Wietnamie, jednak scenarzyści – zgodnie z duchem telewizji lat siedemdziesiątych – dużo uwagi poświęcali również rozwojowi głównych bohaterów, którzy zmieniali się pod wpływem otaczającej ich sytuacji. „*M*A*S*H*” doczekał się uwielbienia zarówno krytyki, jak i publiczności, przynosząc ogromną popularność Alanowi Aldzie, grającemu Benjamina „Sokole Oko” Pierce’a.

„*The Newsroom*”, USA, HBO, 2012–2014

Serial pokazuje pracę dziennikarzy telewizyjnych głównego programu informacyjnego fikcyjnej stacji telewizyjnej ACN. Struktura narracyjna serialu łączy losy fikcyjnych bohaterów – dziennikarzy programu z relacjami o prawdziwych wydarzeniach politycznych i społecznych, np. wojnie w Iraku, „egipskiej wiośnie”, ujęciu Osamy bin Ladena, okupacji Wall Street itp. Fikcyjni dziennikarze relacjo-

nią prawdziwe wydarzenia, tocząc przy tym spór o jakość i cele dziennikarstwa informacyjnego. Serial promuje umiarkowane wartości konserwatywne, reprezentując stanowisko republikańskie, jednak w opozycji do radykalizmu Tea Party.

„Sherlock”, Wielka Brytania, BBC, od 2010

Dziesięcioodcinkowa, bardzo powoli produkowana miniseria – swobodna adaptacja opowiadań Arthura Conan Doyle’a o Sherlocku Holmesie, sytuująca bohaterów we współczesnym Londynie. Za sprawą bardzo wysokiej jakości produkcji i aktorstwa serial doczekał się licznego, wyjątkowo twórczego fandomu, którego zainteresowanie producenci podtrzymują przez starannie prowadzone, innowacyjne działania komunikacyjne. Filmom telewizyjnym towarzyszą liczne media skojarzone – publikacje książkowe, filmy dokumentalne, *making-ofs* itp. „Sherlockowi” przypisuje się także rolę w renesansie Conan Doyle’a na rynku księgarskim oraz w zwiększeniu zainteresowania turystów Londynem. Ostatni nakręcony odcinek, emitowany w styczniu 2016, przenosi bohaterów w rok 1895, do pierwotnego, wiktoriańskiego kontekstu historyczno-obyczajowego opowiadań Conan Doyle’a. W kwietniu 2014 roku rozpoczęto produkcję następnych trzech epizodów, które wyemitowane zostaną w 2017 roku.

„The Sopranos” („Rodzina Soprano”), USA, HBO, 1999–2007

Jeden z najistotniejszych seriali w historii telewizji, opowiada o rozterkach zawodowych i prywatnych Anthony’ego „Tony’ego” Soprano, kapitana włoskiej mafii w New Jersey. Serial zachwyca wykonaniem, przywodzącym na myśl kino, a nie telewizję. W poetyce odwołuje się do amerykańskiego filmu gangsterskiego oraz arcydzieła europejskiego modernizmu. Szokuje naturalistyczną brutalnością, erotyczną śmiałością i wulgarnym językiem. Jest skomplikowany narracyjnie: niektóre wątki porzuca, by powrócić do nich po paru sezonach, inne do końca pozostawia nierozwiązane; zawiera sporą liczbę onirycznych scen, które w późniejszych sezonach rozciągane są nawet na parę odcinków; opowieści bohatera podczas terapii, gdy nie może on wspominać o popełnionych przestępstwach, kontrastowane są z prawdziwym przebiegiem wydarzeń. *Showrunner* David Chase w historię gangstera wpisał doświadczenia ze swojego życia (m.in. walkę z depresją, ataki paniki czy trudną osobowość matki). Autorski wymiar serialu często jest podkreślany przy jego promocji. „Rodzina Soprano” rozpoczęła modę na telewizyjny antybohaterów.

„St. Elsewhere”, USA, MTM Productions, 1982–1988

Prototyp serialu medycznego: w sześciu sezonach wykreował lub udoskonalił większość schematów stosowanych w późniejszych reprezentantach gatunku, przede wszystkim „Oстрым dyżurze”. Są tutaj wyczerpani i niszczeni własną pra-

cą lekarze, konflikty ze szpitalną administracją, moralne wątpliwości, romanse i dramaty; dynamiczna akcja, zaskakujące przejścia od tragedii do komedii, kontrowersyjne wątki i obrazy (AIDS, nagość) oraz ogromna liczba przeplatających się wątków. W ostatnim odcinku zasugerowano, że wydarzenia serialu były... wytworem wyobraźni autystycznego chłopca. Scenarzyści mogli sobie pozwolić na tego typu eksperymenty: „St. Elsewhere” nigdy nie przekroczyło 49. miejsca w rankingach oglądalności, a stacja NBC trzymała go na ekranie głównie ze względów prestiżowych.

„*The True Detective*” („*Detektyw*”), USA, HBO, 2014–2016

Serial kryminalny, złożony z dwóch sezonów; każdy jest oddzielną opowieścią, z innymi bohaterami i miejscem: pierwszy sezon rozgrywa się w Luizjanie w latach 90. XX wieku, drugi – w Kalifornii. Sezon pierwszy, w całości oparty na koncepcji autorskiej Nica Pizzolatto, otrzymał liczne nagrody za scenariusz i często określany jest jako najlepsza seria detektywistyczna w historii, tym bardziej, że narrację wspierało znakomite aktorstwo Matthew McConaugheya oraz Woody’ego Harrelsona. Drugi sezon, za sprawą przede wszystkim niejasnej, skomplikowanej intrygi, jest powszechnie krytykowany. Serial stał się załącznikiem narracji transmedialnej, oprócz zagadki serialowej widzowie mogli rozwiązywać sprawy w internecie oraz korzystać z aplikacji mobilnych.

„*Wallander*”, Szwecja, TV4, 2005–2013

Ekranizacja serii bestsellerowych powieści Henninga Mankella, najpopularniejszego europejskiego pisarza kryminałów. Bohaterem jest Kurt Wallander – komisarz policji w Ystad, zmagający się z przestępczością o podłożu – najczęściej – politycznym i społecznym, a także z powikłanym własnym życiem osobistym. Popularność w Wielkiej Brytanii sprawiła, że BBC postanowiło wyprodukować własną wersję serialu. („*Wallander*”, BBC One, 2008–2016). W wersji brytyjskiej rolę Wallandera gra Kenneth Branagh. Akcja rozgrywa się w tej samej lokalizacji co oryginał, jednak językiem oryginalnym programu jest angielski.

„*The X-files*” („*Z archiwum X*”), USA, 20th Century Fox Television i in., 1993–2002

Agenci Fox Mulder i Dana Scully pracują dla specjalnego wydziału FBI, zajmującego się sprawami uznanymi za niemożliwe do wyjaśnienia. Podczas kolejnych śledztw bohaterowie stykają się z niewyjaśnionymi zjawiskami, podejrzaną paranauką, domniemanymi kosmitami i tajemniczymi miejskimi legendami. Sukces polegał na zdobyciu zdominowanego przez *sitcomy* rynku za pomocą pozabawionego gwiazd serialu *science fiction*. „*Z archiwum X*” to jeden z pierwszych seriali otoczonych nadzwyczaj silną społecznością fanów, których nazwiska pojawiały

się nawet w niektórych odcinkach. Program doczekał się telewizyjnego *spin-offu*, a fabuła rozszerzona została między innymi na filmy pełnometrażowe, komiksy i grę komputerową. Mniej chlubnym dziedzictwem serialu jest termin „efekt Chrisa Cartera” (od nazwiska twórcy „Z archiwum X”), opisujący sytuację, w której fani rezygnują ze śledzenia historii, zmęczeni coraz bardziej skomplikowanymi zagadkami. W 2016 roku Mulder i Scully wracają w specjalnym, sześciuodcinkowym sezonie.